Horváth Jenő

Alkalmazhatók-e a régi kalandregényekből ismert módszerek a mai kalózok elleni küzdelemben?

A 2009-es év rekord számú kalóztámadást hozott. A Nemzetközi Hajózási Társaság jelentése szerint a világ tengerein összesen 217 hajót támadtak meg, 47 esetben a kalózok sikeresek voltak.

Ez a történet úgy kezdődött, mint a többi. Az Afrika szarva és az Arábiai-félsziget déli partjai előtti nagy kék országúton, Szudánból Kína felé tartott a *Moszkovszkij Unyiverszityet* nevű orosz olajtanker, gyomrában több mint 50 millió dollár értékű kőolajjal. Mintegy 300 mérföldnyire járt a jemeni partoktól, amikor május 5-én, helyi idő szerint hajnali négy órakor feltűntek a kalózok siklóhajói (motorcsónakjai). A jellegzetes „forgatókönyvtől" az első eltérés abban mutatkozott, hogy a 23 főnyi orosz legénység nem kezdett el össze-vissza futkosni a fedélzeten, hanem bezárkózott a tanker radartermébe. Miközben a kalózok a hajó fedélzetére való feljutással bajlódtak a tartályhajó kapitánya – az ilyen típusú vészhelyzetre vonatkozó előírásokat követve – összeköttetésbe lépett gazdáival és az admiralitással is. Szerencséje volt *Moszkovszkij Unyiverszityet*nek, mert nem túl messze hajózott az Orosz Csendes-óceáni Flotta kötelékébe tartozó *Marsall Saposnyikov* romboló, amely hamarosan irányt vett a tanker felé. Elkezdődött az orosz vezérkar és a brüsszeli NATO-központ közötti konzultáció is. Időközben az események menete látszólag visszazökkent a szokásos irányba: megszakadt a tartályhajóval való rádiókapcsolat, majd jelentkezett a magát 'Abdi'-nak nevező kalóz, aki sorolta a váltságdíjra vonatkozó feltételeket. Nyomatékként hozzátette: „Bármilyen a hajó kiszabadítására tett kísérlet a legénység életét teszi kockára." Az oroszok kockáztattak: miután a *Marsall Saposnyikov* a tanker közelébe ért, helikopteren tengerészgyalogos rohamosztagot küldtek a tankerre, és a kommandósok rövid tűzharcban elkapták a kalózokat, a legénységet pedig sértetlenül kiszabadították. (A mentőakció sem számít igazán újdonságnak, a franciáknak is volt hasonló sikeres akciójuk.) A történet igazi újdonsága a befejezése volt: a kalózokat az oroszok két nap elteltével „szabadon engedték", mondván, hogy nem nincs meg a kellő jogalap a fogságban tartásukhoz és a büntetőeljárás végrehajtásához. A „szabadon engedés" sajátos módon történt: a kalózokat beültették az egyik gumicsónakjukba, fegyverek és navigációs eszközök nélkül, még valamennyi benzint is kaptak a motorhoz és ivóvizet. A legközelebbi part párszáz mérföldnyire volt… Csak a tenger tudja mi történt velük.

Ami a jogalapot illeti: az ENSZ tengerjogi egyezménye (Law of the Sea) értelmében a kalózokat a szuverén államoknak jogában áll elfogni és büntetőeljárás alá vetni. A sorozatos kalóztámadások óta él is vele egy tucatnyi állam, az amerikai hadiflotta küzd legrégebben és legnagyobb erőkkel ellenük. Az Európai Unió 2008 decemberében

indította el kalózellenes akcióit. Mostanában különböző nemzetek közel félszáz hadihajója járőrözik Szomália partjainál, több száz kalózt fogtak el, mégsem sikerült elvenni a kedvüket a jövedelmező akcióktól. Egyebek mellett azért sem, mert nem tudják, hogy mit tegyenek az elfogott kalózokkal. A nemzetközi vizeken elfogott, kalózkodással gyanúsított személyekkel kapcsolatos törvénykezés ugyanis tisztázatlan, egy nemzetközi bíróság felállítására vonatkozó törekvések pedig mindmáig nem vezettek eredményre. Mit lehet kezdeni az elfogott kalózokkal? Kézenfekvő lenne átadni őket hazájuk hatóságainak. A többségük azonban szomáliai és jemeni. A háború sújtotta Szomáliának 1991 óta nincsen működő kormánya, jellegzetes szétesett állam, Jemen hasonlóképpen. Ha hazavinnék a kalózokat, tálcán kínálnák nekik a büntetlenséget. A „kalózvadászok" a maguk területére nem akarják vinni a „foglyokat" (mit tennének velük?), így például a franciák nagyobb részüket Kenyának adták át. Hasonlóképpen jártak el az amerikaiak és a hollandok is. (Kenya, persze, nem a nemzetközi jog érvényesítésének bajnokaként vállalja a „befogadó" szerepet, hanem minél több „segélyt" szeretne kapni a kalózok „tárolásáért".) A kalózok így bírósági tárgyalásra várva évek óta rostokolnak a börtönökben. Számukra ez még mindig nem a legrosszabb megoldás.

Az ókorban és az újkor elejének évszázadaiban, amikor bevett foglakozásnak számított a kalózkodás, a kalózokat a helyszínen azonnal lekaszabolták, vagy felakasztották a hajóárbocra. Az elrettentésnek és büntetésnek ez a módja a XXI. század elején nyilvánvalóan nem alkalmazható. A szóban forgó „orosz megoldás" mégis a „klasszikus" büntetésre emlékeztet. Talán az orosz admiralitáson valakinek, vagy valamelyik tizenéves korában sok kalózregényt olvasott kapitánynak jutott eszébe a kalózok sorsukra hagyása módszer. Elképzelhető, hiszen a Szovjetunióban a legvadabb sztálinista korszakban is adtak ki kalózregényeket. Közöttük az egyik legnépszerűbb a félig olasz félig angol Rafael Sabatini *Blood kapitány* című műve volt. A derék, nemes lelkű Blood kapitány ellenségeivel éppen a tengeren a sorsukra hagyás módszert alkalmazta.

Miután a Marsall Saposnyikov kommandósainak sikere és a kalózok büntetése ismertté vált Oroszország apró termetű és sokat beszélő elnöke kijelentette: „mindenki tudja, hogy a kalózkodás bűncselekmény, de sehogy sem tudunk dűlőre jutni, miként lehetne harcolni ellene…míg ez a kérdés megoldatlan, kénytelenek leszünk úgy eljárni, ahogy azt eleink tették, amikor kalózokkal találkoztak".

Természetesen az orosz diplomácia is nekilendült. Újra elővette korábbi javaslatát, amely a kalózkodás ellen az ENSZ keretében történő föllépést célozza. Obama elnök a Medvegyevvel történt telefonbeszélgetése utáni nyilatkozat fejezte ki Washington szándékát a további tárgyalásokra vonatkozóan, hogy minél hamarabb létrejöhessen egy a kalózokat, a nemzetközi jog szerint, törvényes módon felelősségre vonó bíróság. (2010. május 18.)

A harmadik évezred elején a kalózok elleni küzdelemben ezen az úton kellene sürgősen előrelépni – akkor nem lenne szükség a régi, „klasszikus" módszerek felújítására.

(2010. május)